

Gaňly goja ogly Gantörelî boýny beýan eder

Category: Halk döredijiligi we rowaýatlar, Kitapcy

написано kitapcy | 23 января, 2025

Gaňly goja ogly Gantörelî boýny beýan eder GAŇLY GOJA OGLY GANTÖRELI BOÝNY BEÝAN EDER

Hanym heý, Oguz zamanynda Gaňly goja diýrlerdi bir edenli är bardy. Ýetişmiş bir çalasyn ogly bardy. Adyna Gantörelî diýrlerdi. Gaňly goja aýdar:

– Ýaranlar, atam öldi, men galdym, ýerin, ýurdun tutdum. Ýarynky gün men ölem, oglum gala, mundan ýegrägi ýokdur ke, gözüm görerkän ogul, gel seni öýereýin diýdi.

Oglan aýdar:

– Baba, çün meni öýereýin diýr sen, maňa laýyk gyz niye bolar?

Gantörelî aýdar:

– Baba men ýerimden turmazdan, ol turmuş bola, men garagoç atyma münmezden, ol münmüş bola. Men ganly kapyr iline barmazdan, ol barmyş, maňa baş getirmiş bola – diýdi.

Gaňly goja aýdar:

– Ogul, sen gyz istemezmiş sen, bir çalasyn bahadyr istärmiş sen. Onuň arkasyndan iye sen, iye sen, hoş geçe sen.

Aýdar:

– Beli, janym baba eýle, istärem, pes bara sen, bir jiji-biji türkmen gyzyny ala sen, nägehanda taýynam, üstüne düşem, garny ýyrtyla – diýdi.

Gaňly goja aýdar:

– Ogul, gyz görmek senden, mal-ryzk bermek menden – diýdi. Beýle diýgeç, erenler ewreni Gantörelä ýerinden turdy. Kyrk ýigidiň ýanyna aldy. Içoguzy gördi, gyz tapmady. Gaýtdy, yza döndi. Öýlerine geldi.

Babasy aýdar:

– Ogul, gyz tapdyňmy?

Gantörelä aýdar:

– Ýykylsyn oguz illeri, maňa ýarar gyz tapmadym, baba! – diýdi.

Babasy aýdar:

– Heý ogul, gyz dileýip baran beýle barmaz.

Gantörelä aýdar:

– Ýa niye barar, baba? – diýdi.

Gaňly goja aýdar:

– Ogul, irden baryp öýläň gelmek bolmaz, öýläň baryp agşam gelmek bolmaz. Ogul sen mala bejit bol, ýyg. Men saňa gyz arap gideýin – diýdi.

Gaňly goja söýünip, guwanyp ör turdy, ak sakgally pir gojalar ýanyna bardy. Içoguza girdi, gyz tapmady. Dolandy. Daşoguza girdi, bolmady. Dolandy. Trabozana geldi. Meger, Trabozan teküriniň bir azym görkli mahbup gyzy bardy. Sagyna-soluna iki goşa ýaý çekerdi. Atdygy ok ýere düşmezdi. Ol gyzyň üç janawer galyňlygy kaftanlygy bardy. «Her kim ol üç janaweri bassa, ýeňse, öldürse, gyzymy oňa bererem» diýip wada eýlemişdi. Basmasa başyn keserdi. Beýlelik-le, otuz iki kapyr beginiň oglunyň başy burç bedeninde kesilip asylmyş idi. Ol üç žanaweriň biri kagan arslandy, biri gara buga idi, biri dahy gara bugra idi. Bularyň her birisi aždarda idi. Bu otuz iki baş, kim, burçda asylmyş idi. Kagan arslan-le gara bugranyň ýüzün görmemişlerdi, anjak öküz şahynda heläk bolmuşlardy. Gaňly goja bu başlary we bu janawerleri gördi, başynda bolan bit aýagyna düýrülledi.

Aýdar:

– Baraýyn, ogluma dogry habar bereýin. Hünäri bar ise gelsin, alsyn. Ýogsa öýdäki gyza razy bolsun – diýdi.

At aýagy ýüwrük, ozan dili çäwik bolar. Gaňly goja giderek, geldi, oguz çykdy. Gantöreläye habar boldy. «Babaň geldi»

diýdiler. Kyrk ýigidi-le babasyna garşy bardy. Elin öpdi.

Aýdar:

– Janym baba, maňa ýarar gyz tapdyňmy?

Aýdar:

– Tapdym ogul, hünäriň bar ise – diýdi.

Gantörelä aýdar:

– Altyn – akjamy ištär, gatyr-inerimi ištär?

Babasy aýdar:

– Ogul, hünär gerek, hünär! – diýdi.

Gantörelä aýdar:

– Baba, ýaly gara kazylyk atyma eýer salaýyn, Ganly kapyr iline alamana çapaýyn, baş keseýin, gan dökeýin, kapyra gan gusduraýyn, gul-garawaş getireýin, hünär göstereýin.

Gaňly goja aýdar:

– Heý, janym ogul, hünär diýdigim ol degil, ol gyz üçin üç žanawer saklamyşlar. Her kim ol üç janaweri bassa, ol gyzy oňa bererler. Basyp öldürmese, onuň başyny keserler, burça asarlar.

Gantörelä aýdar:

– Baba, bu sözi sen maňa diýmemek gerek idiň, çünki diýdiň, elbetde, barsam gerek. Başyma utanç, ýüzüme tokunç bolmasyn. Kadyn ene, beg baba esen galyň – diýdi.

Gaňly goja aýdar:

– Gördüňmi, men muňa nätdim? Oglana gorkunç habarlar bereýin, ola kim gitmeýe, döne – diýdi.

Gaňly goja bu ýerde soýlamyş. Görelim hanym, ne soýlamyş.

Aýdar:

– Ogul, sen barajak ýeriň,

Dolamaç-dolamaç ýollary bolar.

Atly batyp çykamaz onuň, palçygy bolar.

Ala ýylan sökemez onuň jeňňeli bolar.

Gök-le bäs uran, onuň galasy bolar.

Göz kakyban köňül alan, onuň görklüsi bolar.

Haý diýmezden baş getiren, jellady bolar,

Ýagyrynnda galkan oýnar, esgeri bolar.

Ýowuz ýerlere hyýallandyň, gaýda döngül,

Ak sakgally babaňy, garryjyk bolmuş eneňi bozlatmagyl – diýdi.

Gantörelä gyzdy. Aýdar:

– Ne söýlär sen, ne aýdar sen, janym baba!
Bu gadar işden gorkan ýigitmi bolar?
Alp äre gorky bermek, aýyp bolar,
Dolamaç ýollaryny, kadyr goýsa, tüm-le ýortam,
Atly batyp /çykamaz/ onuň palçygyna gumlar düşeyem,
Ala ýylan sökmez tokaýlaryny,
Çakmak çakyp, oda uram,
Gök-le bäs uran galalaryn,
Kadyr goýsa, ýapam, ýykam.
Göz guçuban köňül alan görklüsiniň boýnun öpem,
Ýagyrynyňda galkan oýnar esgeriniň,
Kadyr goýsa başyn keseýin,
/Ýa baram/, ýa barmyýam,
Ýa gelem, ýa gelmeýem,
Ýa gara bugranyň göwsi astynda galam,
We ýa buganyň buýnuzynda ilişem,
Ýa kagan arslanyň gyýagynda düýdilem,
Ýa baram, ýa barmyýam,
Ýa gelem, ýa gelmeýem,
Ýene görinçä, beg baba, kadyn ene, esen galyň! – diýdi.

Gördüler ke, namys üçin gaýtmaz.
Aýtdylar:

– Ogul, ugruň açyk bolsun. Sag-esen baryp gelesen – diýdiler.

Atasynyň-enesiniň ellerin öpdi. Kyrk ýigidin ýanyna byrakdy.
Ýedi gün, ýedi gije ýortdular. Kapyryň serhedine aralaşdylar,
çadyr dikdiler. Ýügrük atyn ýügürdip Gantörelî gürzün göge
atar, inip ýere düşmezden garbar tutar.

– Heý, kyrk egindeşim, kyrk ýoldaşym,
Ýügrük bolsa, ýaryşsam,
Güýçli bolsa, göreşsem,
Haktagala enaýat eýlese,
Üç janaweri öldürsem,
Gözeller serweri, sary donly Seljan hatyny alsam.
Atam-enem öýüne dönsem,

Heý kyrk egindeşim, kyrk ýoldaşym,
Kyrkyňyza gurban bolsun meniň başym – diýip söýlärdi.

Bular bu sözde eken, meger, hanym, teküre habar bardy:
– Oguzdan Gantörelili diýrler, bir ýigit bar imiş, gyzyň dileýip
geli ýörir – diýdiler.

Kapyrlar ýedi agaç ýer garşy geldiler.

– Nämä geldiňiz, ýigit diýgil?! – diýdiler.

– Berişmäge, alyşmaga geldik – diýdiler. Yzzat-hormat
eýlediler. Ak çadyr dikdiler, ala haly düşediler. Akja goýun
gyrdylar. Ýedi ýyllyk al şerap içirdiler. Alyban bulary Teküre
getirdiler. Tekür tagt ýanynda oturmyşdy. Ýüz kapyr
için geýinmişdi. Ýedi gat meýdany dolandy geldi. Meger, gyz
meýdanda bir köşk ýapdyrmış idi. Jemg ýanynda bolan gyzlar al
geýmişlerdi, özi sary geýmiş idi. Ýokarydan tomaşa ederdi.
Gantörelili geldi, gara egin-başly Teküre salam berdi. Tekür
aleýik aldy. Ala haly düşediler, oturdy.

Tekür aýdar:

– Ýigit ne ýerden gelirsen?

Gantörelili ýerinden turdy, geldi opul-opul ýöredi. Ak alnyny
açdy, ak bileklerin sypady, aýtdy, kim:

– Garşy ýatan gara dagyňy aşmaga gelmişem,
Akyndyly suwuňy geçmäge gelmişem,
Dar etegiňe, giň goltugyňa sygyna gelmişem,
Taňry buýrugy-le, pygamber kowly-le,
Gyzyňy almaga gelmişem – diýdi.

Tekür aýdar:

– Bu ýigidiň sözi ýügrük, eger elinde hünäri bar ise – diýdi.
Tekür aýdar: – Bu ýigidi eneden dogma soýuň!

Soýdular. Gantörelili altynly inçe keten bizini biline sarady.
Gantörelini alyp meýdana getirdiler. Gantörelili jemal we kemal
eýesi ýigit idi. Oguzda dört ýigit nikab-le gezerdi. Biri
Gantörelili, biri Garaçöňür we ogly Kyrkgynuk we Bozaýgyrly
Beýrek. Gantörelili nikabyn serpdidi. Gyz köşkdən bakardy.
Daraklygy boşaldy, kedisi mawlady, awsyl olmuş tana kibi

agzynyň suwy akdy. Ýanyndaky gyzlara aýdar:

– Haktagala atamyň köňlüne rehmet eýlese, baha kesip meni ol ýigide berse. Munuň kibi ýigit, haýp bola ke, janawerler elinde heläk bola – diýdi.

Bu mahalda demir zynjyrle bugany getirdiler. Buga dyzyn çökdi, buýnuzy-le bir mermer daşy ýugurdy, peýnir kibi düýtdi.

Kapyrlar aýdar:

– Indi ýigidi atar, ýykar, serer, böler. Ýykylsyn oguz illeri, kyrk ýigit bir beg ogly-le bir gyzdan ötri ölmek ne bolar? – diýdiler.

Muny eşidejek kyrk ýigit aglaşdylar. Gantörelî sagyna bakdy, kyrk ýigidin aglar gördi. Soluna bakdy, eýle gördi.

Aýdar:

– Heý kyrk egindeşim, kyrk ýoldaşym, näme aglarsiz? Gurulgyja gopuzym getiriň, öwüň meni – diýdi.

Bu ýerde kyrk ýigit Gantörelîni öwmüşler. Görelim hanym, nîje öwmüşler.

Aýdar:

– Soltanym Gantörelî,

Galkybany ýeriňden turmadyňmy?

Ýaly gara kazylyk atyňy münmediňmi?

Arkubîli, Aladagy awlaýuban, guşlaýuban /aşmadyňmy/,

Babaň ak ban işiginde,

Garawaşlar inek sagar, görmediňmi?

Buga-buga diýdikleri,

Gara sygyr gölesi degilmidir?

Alp erenler duşmanyndan gaýdarmy bolar,

Sary donly Seljan hatyn köşkden bakar.

Kime baksa yşk-le oda ýakar.

Gantörelî, sary donly gyz yşkyna bir «hüw» diýdi:

– Mere, bugaňyzy goýberiň, gelsin – diýdi. Buganyň zynjyryn aldylar, salyberdiler. Buýnuzy almaz naýza kibi, Gantörelîniň üstüne sürdi. Gantörelî ady görkli Muhammede salawat getirdi. Buganyň alnyna bir ýumruk ile urdy, kim, bugany göti üstüne çökerdi. Alnyna ýumrugyn daýady, sürdi, meýdanyň başyna çykardy. Çok söweşdiler, ne buga ýeňer, ne Gantörelî ýeňer,

Küt-küt buga solmaga başlady, agzy köpüklendi.

Gantörelî aýdar:

– Bu dünýäni erenler akyl-le bolmuşlardyr. Munuň öňünden sowulaýyn, ne hünärim bar-se, ardyndan görkezeýin – diýdi.

Ady görkli Muhammede salawat getirdi. Buganyň öňünden sowuldy. Buga buýnuzy üstüne dikildi. Guýrugyndan üç kere göterip ýere saldy. Süňkleri hurd boldy. Basdy, bogazlady. Pyçak çykaryp derisini ýüzdi. Etin meýdanda goýup, derisini teküriň öňüne getirip aýdar:

– Daň-le gyzyňy maňa beresen – diýdi.

Tekür aýdar:

– Mere, gyzy beriň, şäherden sürüň, çyksyn gitsin – diýdi.

Teküriň gardaşy ogly bardy, aýdar:

– Janawerler serweri arslandy, onuň-le dahy oýun görkezsin, gyzy ondan soňra bereliň – diýdi.

Bardylar, arslany çykardylar. Meýdana getirdiler. Arslan haýkyrdy. Meýdanda ne gadar at bar-se gan gaşandy.

Ýigitleri aýdar:

– Bugadan gutuldy, arslandan niye gutula – diýdiler. Aglaşdylar. Gantörelî ýigitlerin aglar gördi.

Aýdar:

– Mere, alja gopuzym ele alyň, meni öwüň. Sary donly gyz yşkyna bir arslandan döneýinmi? – diýdi.

Ýoldaşlary bu ýerde soýlamyş. Görelim hanym, ne soýlamyş.

Aýdar:

– Soltanym Gantörelî,

Akja sazlar içinde,

Sary gönler görübän taýlar basan,

Öň damaryn dilibän ganyn soran,

Gara polat uz gylyçdan gaýtmaýan,

Akja saply gaty ýaýdan çekinmeýen,

Ak ýelekli ötgün okdan gaýykmaýyn,

Janawerler serweri kagan arslan gyran,

Ala köpek enigine özün daladarmy?

Alp ýigitler söweş günü gyrymyndan gaýdarmy? – diýdiler.

Sary donly Seljan hatyn köşkden bakar, Kime baksa yşk-le oda

ýakar. Sary donly gyz ýşkyna bir «hüw» diýdi.

Gantörelî: – Mere, kapyr, arslanyň goýber, gelsin! – diýdi.
– Gara polat uz gylyjym ýok, kim, garbaşdygy dem iki biçeýdim, saňa sygyndym jomartlar jomardy gany Taňry, medet – diýdi.

Arslany goýberdiler. Sürdi geldi Gantörelî bir keçäni öňüne dolady, arslanyň penjesine sunyberdi. Ady görkli Muhammede salawat getirdi. Arslanyň alnyn göz edip, bir ýumruk ile urdy, kim, ýumruk çekgesine tokundy, owatdy. Süňüsinden tutdy, bilini üzdi. Ondan göterip ýere urdy. Hurd boldy.

Tekür öňüne geldi, aýtdy:

– Ertir, gyzyňy maňa bergil – diýdi.

Tekür aýdar:

– Gyzy getiriň, beriň, bu ýigidi gözüm gördi, köňlüm söwdi. Gerek dursun, gerek gitsin – diýdi.

Ýene gardaşy ogly aýdar:

– Janawerler serheňi düýedir, onuň-le dahy oýnun oýnasyn – diýdi. – Ondan soňra gyzy bereris – diýdi. – Çün enaýat Taňrydan boldy. Begiň, paşanyň hümmeti Gantörelîye boldy. Tekür düýäniň agzyn ýedi ýerden baglaň – diýdi.

Görip kapyrlar baglamadylar, owsaryn syryp salyberdiler. Gantörelî pyrlar düýäniň goltugyndan girer, pyrlar çykar. Serhoş ýigit. Hem iki janawer-le söweşmişdi. Taýdy, düşdi. Alty jellat ýeňsesine geldiler. Ýalaň gylyç tutdular. Bu ýerde ýoldaşlary soýlamyş. Görelim hanym, ne soýlamyş:

– Galkybany Gantörelî ýeriňden tura geldiň,
Ýaly gara kazylyk atyň bitin mündüň,
Ala gözli ýigitleriň ýanyňa aldyň,
Arkubili, Aladagy gije aşdyň,
Akyndyly suwun gije geçdiň,
Ganly kapyr iline gije girdiň,
Gara buga geldiginde hurd – haş eýlediň,
Kagan arslan geldiginde, bilini бүkdüň,
Gara bugra geldiginde ne geçdiň?
Gara-gara daglardan habar aşı,
Ganly-ganly suwlardan habar geçe,

Galyň oguz iline habar bara,
Gaňly goja ogly Gantörelî nätmîş diýerler,
Gara buga geldiginde gylçatmamys,
Kagan arslan geldiginde bilin bükmüş,
Gara bugra geldiginde ne kiçikmiş diýerler,
Uly-kiçi galmyýa, söz edine,
Kempir-goja galmyýa kow edine,
Ak sakgally babaň hassa bola,
Kempirjik bolmuş eneň gan ýaş döke,
Hanyň, galkybany ýeriňden turmaz bolsaň,
Alty jellat ýeňsäňde ýalaň gylyç tutar,
Gapyllyja görkli başyň keser,
Aşagyňdan ýokary bakmazmy sen?
Garşyňa ala gaz geldi, laçyny atmazmy sen?
Sary donly Seljan hatyn yşarat eder, görmezmi sen?
Seni düýe burnundan zebun bolar diýdiler, bilmezmi sen?
Sary donly Seljan hatyn köşkten bakar,
Kimsä bakar yşk-le oda ýakar,
Sary donly gyz yşkyna bir «hüw» – diýdi.

Gantörelî ör turdy. Aýdar:

– Mere, men bu düýäniň burnuna ýapyşajak, ol gyz sözi-le
ýapyşdy diýrler. Ertir oguz iline habar bara, düýe elinde
galmyşdy, gyz gutardy diýerler. Mere, golça gopuzym çalyň,
öwüň meni. Ýaradan kadyr Taňryýa sygyndym, bir bugradan
döneýinmi? Enşallah munuň dahy başyn keseýin – diýdi.

Ýigitleri Gantörelini öwüp soýlamys. Görelim hanyň, ne
soýlamys:

– Gap gaýalar başynda höwürtgä tutan,
Kadyr uly Taňryýa ýakyn uçan,
Manjylygy agyr daşdan gyzyldaýyp gaty inen,
Ary kölüň ördegin kakyp alan,
Gaba üýke diýip ýörirgen, tartyp üzen,
Garynjygy aç bolsa galkyp uçan,
Jümle guşlar soltany çal garaguş
Ganaty-le alahekige özün kakdyrmy,

Alp ýigitler gyryş güni gyrymyndan gaýdarmy? – diýdiler.
Sary donly Seljan hatyn köşkden bakar,
Kimsä baksa yşk-le oda ýakar,
Sary donly gyz yşkyna bir «hüw» – diýdi.

Gantörelî ady görkli Muhammede salawat getirdi. Düýä bir depme urdy. Düýe bagyrdy. Bir dahy urdy, düýe aýagy üstüne durymady, ýykyldy. Basyp iki ýerden bogazlady. Arkasyndan iki tasma çykardy, Tekürîň öňüne oklady. Aýdar:

– Alamançylaryň sagdagynyň bagy, üzeňňisi, gaýyşy üzüler, tikmäge gerek bolar – diýdi.

Tekür aýdar:

– Walla, bu ýigidi gözüm gördi, köňlüm söwdi – diýdi.

Kyrk ýerde otag dikdirdi, kyrk ýerde gyzył-ala gerdek dikdirdi. Gantörelî-le gyzy getirip gerdege goýdular. Ozan geldi, ýeletme çaldy. Oguz ýigidiniň öýkeni gabardy. Gylyjyn çykardy, ýere çaldy, kertdi.

Aýtdy, kim:

– Ýer kibi kertileýin, toprak kibi sowrulaýyn, gylyjyma dogranaýyn, okuma sanjylaýyn, oglum dogmasyn, dogarse on güne barmasyn, beg babamyň, kadyn enemiň ýüzün görmezden bu gerdege girersem – diýdi.

Öýüni çözdî, gaýtabanyn bozlatdy, Garagoçun kişnetdi, tün gatdy, göçdi. Ýedi gün, ýedi gije ýortdy, oguzyň serhedine çykdy. Çadyr dikdi.

Gantörelî aýdar:

– Heý, kyrk egindeşim, kyrk ýoldaşym,

Gurban bolsun size meniň başym,

Haktagala ýol berdi, bardym,

Ol üç janaweri öldürdim,

Sary donly Seljan hatyny aldym geldim,

Habar eýläň babam maňa garşy gelsin – diýdi.

Gantörelî bakdy, gördi bu gondugy ýerde gugy guşlary, durnalar, turaçlar, kâkilikler uçarlar. Sowuk-sowuk suwlar, çaýyrlar, çemenler. Seljan hatyn bu ýeri görkli gördi, begendi. Düşdüler. Eşrete meşgul boldular, iýdiler, içdiler. Ol zamanda oguz ýigitlerine ne kaza gelse, ukudan gelderdi.

Gantöreliniň ukusy geldi, uklady.

Ýatyrkan gyz aýdar:

– Meniň aşyklarym çokdur, nägäh, ylgar-le gelmesin, tutuban ýigidim öldürmesinler, akja ýüzli men gelini tutup, atam-enem öýüne eltmesinler – diýdi.

Gantöreliniň atyny için tutdy, geýdirdi özi dahy için tutdy. Geýindi. Naýzasyn eline aldy, bir beýik ýere çykdy gözledi. Meger hanym, tekür puşman boldy. «Üç janawer öldürdigi üçin, bir gyzjagazymy aldy gitdi» diýdi. İçin gara donly, gök demirli alty ýüz kapyr seçdi. Gije-gündiz ýortdular. Nägehandan ýetdiler. Gyz häzir idi. Bakdy-gördi, ylgar ýetdi. Atyn oýnatdy, Gantöreliniň ýanyna geldi.

Soýlamyş, görelim hanym, ne soýlamyş. Aýdar:

– Gapyl bolma, gara başyň galdyr, ýigit,
Ala, gyýma görkli gözün açgyl, ýigit,
Garylaryňdan ak elleriň baglanmazdan,
Ak alnyň gara ýere depilmezden,
Gapyl-le görkli başyň kesilmezden,
Alja ganyň ýer ýüzüne dökülmezden,
Ýagy ýetdi, duşman erdi, ne ýatyr sen, galkgyl.
Gap-gaýalar oýnamazdan ýer oburyldy,
Garry begler ölmezden, il boşaldy,
Garjaşyban, ugraşyban dagdan indi,
Hatar tutup üstüne ýagy ýetdi,
Ýatmaga ýer tapdyňmy, ýurt tapdyňmy?
Ne boldy saňa – diýip çagyrdy.

Gantörelisi sermerdi, oýandy, ör turdy. Aýdar: – Ne söýläň sen, görklim – diýdi.

Aýdar:

– Ýigidim, üstüne ýagy geldi, oýarmak menden, söweşibän hünär görkezmek senden – diýdi.

Gantörelisi gözün açdy, gabaklaryň galdyrdy. Gördi, gelin at üstünde, geýinmiş, naýzasy elinde. Ýer öpdi. Aýdar:

– Amenna we saddakna maksadymyz Haktagala dergähinde hasyl boldy – diýip, dury suwdan ab-dest aldy. Ak alnyny ýere goýdy.

Iki rekagat namaz kyldy. Atyna mündi, ady görkli Muhammede salawat getirdi. Gara donly kapyra at saldy, garşy bardy. Seljan hatyn at oýnatdy, Gantöreliniň öňüne geçdi. Gantörelî aýdar:

– Görklim, kanda gider sen? – diýdi.

Aýdar:

– Beg ýigit, baş esen bolsa, börük tapylmazmy olar? Bu gelen kapyr çok kapyrдыr. Söweşelim, döğüşelim, ölenimiz ölsün, diri galanymyz oda gelsin – diýdi. Bu arada Seljan hatyn at saldy. Gyrymyn basdy. Gaçanyn kowmady, aman diýenini öldürmedi. Eýle sandy, kim, ýagy basyldy. Gylyjyň baljagy gan, oda geldi. Gantörelî bolmady. Ol mahalda Gantöreliniň babasy, enesi çyka geldi. Gördüler, kim, bu gelen kişiniň gylyjynyň baljagy ganly. Ogly görünmez. Habar sordular. Görelim niye sordular. Enesi aýdar:

– Enem kişi, gyzym kişi,

Ala daň-le ýeriňden tura geldiň,

Oguly tutdurdyňmy?

Gapyl-le görkli başyn kesdirdiňmi?

Kadyn ene, beg baba diýip bozlatdyňmy?

Sen geler sen, bir begim görünmez, bagrym ýanar,

Agyz-dilden birniçe keleme habar maňa,

Gara başym gurban bolsun, gelin, saňa – diýdi.

Gyz bildi, kim, gaýyn enesi, gaýyn atasydyr. Gamçy-le yşarat kylyp, oda düşüň, ne ýerde iner-garyşyr toz bar-sa we ne ýerde garga – guzgun oýnar-sa, onda isteýelüm – diýdi.

Atyna mahmuz urdy. Bir beýik ýere çykdy. Gözleri gördi, kim, bir deräniň içinde toz kä düýrüler, kä dagylar. Ýanyna geldi. Gördi, kim, Gantöreliniň atyny oklamyşlar, gözünüň gabagyn oklamyşlar. Ýüzüne gan бүрүлmiş, durmaz, ganyn sylar. Kapyrlar üýşer, gylyjyn ýalyn eýlär. Kapyry öňüne gatyp kowar. Seljan hatyn muny beýle gördi, içine ot düşdi. Bir bölek gaza laçyn girmiş kibi kapyra at saldy. Bir ujundan gyryp kapyry ol bir ujuna çykdy. Gantörelî bakdy-gördi, kim, bir kimse ýagyny öňüne gatmış, kowar. Seljan idigin bilmedi, gatyrgandy.

Bu ýerde soýlamyş. Görelim hanym, ne soýlamyş. Aýdar:

– Galkybany ýerinden turan ýigit, ne ýigit sen?
Ýaly gara kazylyk atyna münen ýigit, ne ýigit sen?
Gapyllyja başlar kesen,
Destursyzja meniň ýagyma giren ýigit, ne ýigit sen?
Destursyzja ýaga girmek, biziň ilde aýyp bolar,
Mere, ýöri, Tugun guş boluban uçaýynmy?
Sakalyň-le bogazyňdan tutaýynmy?
Gapyllyja seniň başyň men keseýinmi?
Alja ganyň ýer ýüzüne dökeýinmi?
Gara başyň ganjygadan asaýynmy?
Mere, kazasy ýetmiş ýigit, ne ýigit sen?
Gaýda döngül – diýdi.

Seljan hatyn bu ýerde soýlamyş. Görelim hanym, ne soýlamyş. Aýdar:

– Heý ýigidim, beg ýigidim,
Gaýtabanlar torumyndan dönermi bolar?
Gaýtabanda kazylyk atlar
Gulunjygyn depermi bolar?
Agaýylda akja goýun,
Guzujygyn süsermi bolar?
Alp ýigitler, beg ýigitler
Görklüsine gyýarmy bolar?
Ýigidim, beg ýigidim,
Bu ýagynyň bir ujy maňa,
Bir ujy saňa – diýdi.

Gantörelî bildi, kim, bu ýagy basyp dagydan Seljan hatyndyr. Bir tarapyna dahy, özi girdi, gylyç tartyp ýöridi. Kapyr başlaryn kesdi. Ýagy basyldy, duşman syndy. Seljan hatyn Gantörelini at ardyna aldy, çykdy. Giderek Gantöreliniň pikirine bu geldi, kim:

– Galkybany Seljan hatyn turdugyňda,
Ýaly gara kazylyk atyn mündügiňde,

Babamyň ak ban işigine düşdügiňde,
Oguzyň ala gözli gyzy-gelini bildikde,
Her kişi sözün söýledikde,
Sen orada dura sen, ögüne sen,
Gantörelî zebun boldy,
At ardyna aldym, çykdy diýe sen,
Gözüm döndi, köňlüm gitdi,
Öldürerem seni – diýdi.

Seljan hatyn hal nedigin bilip soýlamyş. Görelim hanym, ne soýlamyş. Aýdar:

– Beg ýigit, Ögüner-se är ögünsin, arslandyr,
Ögünmeklik aýallara gabahatdyr,
Ögünmek-le aýal är bolmaz,
Ala ýorgan içinde seniň-le dolaşmadym,
Datly tagam tutubany soruşmadym,
Al perdäm astyndan söýleşmedim,
Tiz söwdüň, tiz irdiň tentek ogly tentek,
Kadyr Alla biler, men saňa mynasyp ýaram, Gyýma maňa! – diýdi.

Gantörelî aýdar:

– Ýok, elbetde, öldürsem gerekdir – diýdi.

Gyz gaharlandy. Aýdar:

– Mere, akmak, men aşaga-gulpa ýapyşaram, sen ýokary gulpa ýapyşarsen. Mere, pekge ogly, okuň-lemi, gylyjyň-lemi, gel bärei söýleşelim – diýdi.

Atyn depdi, bir beýik ýere çykdy. Sagdagyndan togsan okun ýere dökdi. Iki okuň demrenin çykardy, birin gizledi, birin eline aldy. Demrenli ok-le atmaga gyýmady.

Aýdar:

– Ýigit, at okuňy!

Gantörelî aýdar:

– Gyzlaryň ýoly oldur, owal sen at! – diýdi.

Gyz bir ok-le Gantörelîni atdy. Şeýle, kim, başynda bolan bit aýagyna indi. Ileri gelip Seljan hatyny gujaklap baryşmyşlar, soruşmyşlar.

Gantörelî soýlamyş, görelim hanym, ne soýlamyş: Aýdar:

– Ýalap-ýalap ýalabyýan inçe donlym,
Ýer basmaýyp ýöreýän,
Gar üstüne gan dammyş kibi gyzyň ýañaklym,
Goşa badam dar agyzlym,
Galamçylar çaldygy gara gaşlym,
Gurumasy kyrk tutam gara saçlym,
Arslan urugy, soltan gyzy,
Öldürmäge men seni gyýarmydym,
Öz janyma gyýam men, saňa gyýmaýam,
Men seni synardym – diýdi.

Seljan hatyn dahy bu ýerde soýlamyş, görelim hanym, ne soýlamyş. Aýdar:

– Galkybany ýerimden turar idim,
Ýaly gara kazylyk atyma münär idim,
Babamyň ak ban öýünden çykar idim,
Arkubili, Aladagy awlar idim,
Ala keýik, sugun-keýik kowar idim,
Tartanda bir ok-le nemlär idim,
Demrensiz ok-le ýigit seni, synar idim,
Öldürmäge ýigidim, men seni, gyýarmydym – diýdi.

Yragyndan-ýakynyndan gelişdiler, gizlin ýaka tutuban iýlişdiler, datly dodak beribän soruşdylar. Ak boz atlar münübän ýortuşdylar. Beg babasy ýanyna geldiler. Babasy oglanjygyn gördi. Allaha şükürler eýledi. Ogly-le, gelni-le Gaňly goja oguza girdi. Gök-ala görkli çemene çadyr dikdirdi. Atdan aýgyrdan, düýeden bugra, goýundan goç gyrdyrды. Toý etdi. Galyň oguz beglerin agyrlady. Altynlyja çadyryn dikip Gantörelä öýüne girip myradyna-maksadyna ýetişdi. Dädem Gorkut gelip şatlyk çaldy, boý boýlady, soý soýlady. Gazy erenler başyna ne geldigin söýledi:

– Imdi hany diýdigim beg erenler,
Dünýä meniň diýenler,
Ajal aldy, ýer gizledi,
Pany dünýä kime galdy,

Gelimli-gidimli dünýä,
Soň ujy ölümlü dünýä,
Ajal geldiginde ary imandan aýyrmasyň,
Kadyr seni namarda mätäç etmesin.
Alla beren umydyň üzülmesin,
Ak alnyňda baş keleme dogra kyldyk, kabul bolsun,
Ämin diýenler didar görsün.
Ýygşdyrsyn, düýrüşdärsin, günähiňizi
Ady görkly Muhammet Mustapa bagşlasyn hanym heý! Halk
döredijiligi we rowaýatlar